

U bent hier: Start > Cultuur

Teun Voeten: De ogen van de oorlog



tv | Sarajevo, 1993 (foto: Teun Voeten)

Brussel 10:48 | 17-01-2007 Terwijl de Palestijnen elkaar onderling aan het uitmoorden zijn, zit ik gezellig te kletsen met Teun Voeten in De Markten, hartje Brussel. De Nederlandse oorlogsfotograaf gaat woensdag bij deBuren in debat over het toenemend fundamentalisme en wederzijds onbegrip in de 21ste eeuw. Daags nadien opent een overzichtstentoonstelling met enkele van zijn meest aangrijpende foto's. Op 1 februari praat Voeten in het Vlaams-Nederlands Huis over de dilemma's van de oorlogsfotograaf. "Mijn foto's hebben wel degelijk invloed."

"Sorry, ik heb niet veel tijd. Ik moet morgen naar New York en ik heb nog heel wat te regelen," excuseert Voeten zich wanneer hij in De Markten komt binnengewaaaid. Arafatsjaal, de ene sigaret na de andere en 's middags genoeg aan een kop koffie. Zoals bij veel oorlogsreporters zit er in hem ook die rusteloosheid. Teun Voeten (1961) werd geboren in

Nederland, maar woont al sinds 1992 in België. "Brussel is de perfecte uitvalsbasis. Het ligt dicht bij alle grote Europese steden, je hebt alle ambassades, het leven is hier goedkoop en relaxed. Als je van zware reizen thuiskomt, dan wil je niet teveel stress. Je wilt in een stad wonen die ook een veilig dorp is. Ik heb ook nooit last van cultuurschok. Ik woon in Molenbeek. Als je dan zoals mij van het Midden-Oosten terugkomt (Voeten is net terug uit Gaza, tz), dan voel je je meteen terug thuis (lacht)." Voeten heeft de afgelopen jaren de ene vuurhaard na de andere voor de lens gehaald. Colombia, Tsjetsjenië, ex-Joegoslavië, Rwanda, Sierra Leone, Afghanistan, Libanon, Irak... de lijst is (helaas) lang. Het resultaat van zijn verslaggeving was al te zien in onder meer Vanity Fair, Newsweek, NY Times, National Geographic, Vrij Nederland, Frankfurter Allgemeine en De Standaard. Hij werkte tegelijk ook voor UNICEF, Amnesty International, het Rode Kruis en Artsen Zonder Grenzen. Hij schreef ook twee aangrijpende boeken, Tunnelmensen (1996, over daklozen in New York) en How De Body (2002, over zijn levensbedreigende ervaringen in Sierra Leone). DeBuren geeft aan de hand van een veertigtal foto's een beeld van de wereld door de ogen van Teun Voeten. En dat is geen rooskleurige plek.

U bent in de eerste plaats getuige van het groeiende fundamentalisme in de wereld. Bij deBuren gaat u in debat over dat stijgend wederzijds onbegrip.

Voeten: Eigenlijk gaat het debat meer over de desintegratie van natiestaten en de toenemende chaos. De idee komt van het boek Het einde van de geschiedenis (The End of History van Francis Fukuyama uit 1992, tz). Iedereen dacht dat met het uiteenvallen van het Sovjetrijk er globale vrede zou ontstaan, en dat er dankzij technologische ontwikkelingen als internet een soort global village zou ontstaan. Wat je echter ziet is een steeds grotere verharding van standpunten, nationalisme, fundamentalisme. Niet alleen in het Midden-Oosten, ook hier in België bijvoorbeeld, met het Flamingantisme.

Waar ik me zorgen over maak, is dat er steeds minder ruimte over blijkt te zijn voor gematigde stemmen. Misschien is gematigd wel een beetje saai, maar mensen die alles genuanceerd bekijken en naar compromissen zoeken dreigen ondergesneeuwd te raken door radicale allesroepers. Het redelijke debat is zoek.

Hoe komt u ertoe om steeds weer naar gebieden te trekken waar het voor de gewone burger te heet onder de voeten wordt?

Teun Voeten: Ik ben langzaam begonnen, met foto's van getto's in New York, in 1988. In 1990 ging ik naar de verkiezingen in Nicaragua. Vervolgens was er de revolutie in Roemenië en even later stond de Eerste Golfoorlog op uitbreken, daar móest ik naartoe. Dat is een soort drang, maar waar die vandaan komt, dat weet ik niet. Ik was altijd al geïnteresseerd in buitenlandse politiek, maar ik wilde de wereld ook tonen wat er op die plekken aan de hand was.

Is uw motivatie met de tijd veranderd?

Voeten: De meeste mensen in ons vak beginnen altijd vrij idealistisch – niet dat we denken dat onze foto's de wereld zullen veranderen. In de loop der jaren word je een stuk realistischer over wat je met je werk kunt uitrichten. Ik vind het nog steeds belangrijk dat bepaalde gebieden niet vergeten worden. De mensen een geweten schoppen vind ik dan weer te moralistisch. Ik maak gewoon foto's van de situatie in de wereld. Hoe mensen die foto's interpreteren, is niet mijn zaak.

Hoe beslist u waar u naartoe trekt en welke voorbereidingen treft u?

Voeten: Ik volg nauwgezet het wereldnieuws. Ik lees Herald Tribune en luister naar de BBC. De Vlaamse kranten lees ik niet meer, want daar bestaat het buitenland nauwelijks meer voor. Je moet voortdurend je antennes uitstaan hebben. Ik weet niet wat er overal precies gaande is, maar ik heb wel een globaal zicht op de wereldpolitiek. Je leert ook veel van gesprekken met andere collega's, en je praat met mensen die met politiek bezig zijn, mensen die voor ngo's werken enzovoort. In sommige gebieden moet je met een gids en een vertaler werken. In Gaza had ik een gids die ook chauffeur en vertaler was, dan kun je vrij efficiënt werken. Je moet ook geluk hebben dat je gids een journalistiek instinct heeft. In Joegoslavië deed ik alles alleen. Maar soms is het zo gevaarlijk dat je alleen maar professioneel of embedded (met een troep militairen, volledig uitgerust, tz) kunt werken. Dan is het get in, take the picture and get out.

Is uw job niet ongelooflijk slopend, zowel fysiek als mentaal?

Voeten: Je krijgt er na verloop van tijd een soort handigheid in. Sommige conflicten zijn heel vermoeiend. In Sarajevo had je veel wijken met sluipschutters. Dan moet je de hele plattegrond van de stad bestuderen en de reliëflijnen van de bergen er omheen zodat je precies weet waar de vijand zit. 'Vijand' is natuurlijk een relatief begrip, maar iemand die op mij schiet is op dat

moment mijn vijand.

“Als je beeld niet goed is, zit je er niet dicht genoeg op,” was het verdict van Robert Capa. Hoe ver wilt u gaan voor een goede foto?

Voeten: Je kunt het ook andersom stellen: als je te dicht op je onderwerp gaat zitten, kom je misschien niet meer terug. Dat is dus een afweging. Ik ben een keer gewond geraakt en een keer gekidnapt, dat is genoeg. Ik pak het vrij relaxed aan. Ik probeer in te schatten of de foto het mij waard is.

Een oorlog is een complex fenomeen met militaire acties maar ook met een totale ontwrichting van de samenleving. Je kunt je richten op de gewapende confrontaties, wat ik af en toe ook doe. Maar liefst zo weinig mogelijk, omdat het te gevaarlijk is. Actiefoto's zijn ook zeer moeilijk te maken. Op een foto zie je geen kogel uit een geweer spatten. In gevechtssituaties gaat alles ook zeer snel, voor je het weet is het voorbij.

Hebt u in het heetst van de strijd nog tijd voor technische details?

Voeten: Dat is een kwestie van routine. Ik werk met drie camera's tegelijk waarvan de belichting op automatisch ingesteld staat. Als je voelt aankomen dat het straks spannend gaat worden, dan zet je je camera's op een gemiddelde belichtingstijd, en je kiest een diafragma waarmee je altijd wel goed zit. Ik werk meestal ook met groothoekobjectieven, dan hoef ik niet echt scherp te stellen. Als het af en toe onscherp is, geeft dat wel een extra sfeer he (glimlacht).

Wat wilt u dat de mensen in uw foto's zien? Informatie, sensatie, kunst?

Voeten: Je wilt informatie overbrengen, maar je wilt die informatie in een esthetisch plezierig pakket brengen. Het enige wat je hoopt is eigenlijk dat je de aandacht van de mensen voor een bepaald moment vasthoudt. Het mooiste is dat mensen naar een foto kijken en vergeten dat ze naar een stilstaand beeld kijken, dat ze meteen meegevoerd worden naar een andere wereld. Die foto wordt dan als het ware transparant. Net als bij een goede film, waarbij je vergeet dat je in de filmzaal zit. Dat moment duurt natuurlijk vrij kort. Maar als mensen je foto's onthouden, is dat een hele grote eer.

“Met tranen in je ogen kun je niet scherpstellen,” zei de oorlogsfotograaf Philip Jones Griffiths. Hebt u na al die jaren van schrijnende taferelen eelt op uw ziel?

Voeten: Je wordt wel een stuk harder, dat kan ik niet ontkennen. Je houdt ook weinig illusies over over de mens als menselijk wezen. Maar het raakt je nog steeds hoor. In Gaza bijvoorbeeld is de situatie zeer schrijnend. Na al de ellende tussen de Palestijnen en de Israëliërs, zijn de Palestijnen elkaar nu ook onderling aan het afmaken. Daar ben ik wel twee weken depressief van geweest.

Als je ter plekke bent moet je gewoon heel hard zijn en moet je foto's nemen. Naderhand, als je je foto's selecteert, heb je de tijd om na te denken over alles wat je gezien hebt. In de vluchtelingenkampen in Rwanda vielen de mensen dood neer. Er waren fotografen die hun camera neerlegden en begonnen mee te helpen. Dat is heel nobel, maar dan moet je bij Artsen Zonder Grenzen gaan werken. Je kunt wel individuen helpen – ik heb altijd een verbandkoffertje bij – maar je bent geen medicijnman die het hele dorp kan bijstaan.

Kunt u nog rustig thuisblijven of begint het meteen te kriebelen?

Voeten: Ik ben vier of vijf keer per jaar weg voor een periode van tien dagen of twee weken. Als je terugkomt ben je wel een week bezig met afwerken van je materiaal en te versturen. En dan nog een week om bij te komen. En dan ga je een maand genieten. Na anderhalve maand begint dan weer de drang om iets te doen.

Denkt u met uw foto's iets te kunnen veranderen?

Voeten: Je creëert een soort bewustzijn, maar dat wil niet zeggen dat iedereen daarom meteen in actie schiet. Mensen als Bill Gates en Angelina Jolie bijvoorbeeld hebben een duidelijke interesse in wat er in de Derde Wereld allemaal gebeurt. Dat is mede veroorzaakt doordat ze geïnformeerd zijn en die informatie krijgen ze van ons journalisten. Het heeft wel degelijk een invloed.

:: Teun Voeten - War - 25.1 > 16.3.2007 - dinsdag > vrijdag 11 > 18.00

Identity and conflict in the global village (EN) 24.1.2007 20.00

Oologsfotografie: over engagement en onvermogen (NL) 1.2.2007 20.00

Vlaams-nederlands huis deburen Leopoldstraat 6, 1000 Brussel - 02-212.19.30, info@deburen.eu

Gratis (debat: res. verplicht)

Links

De Buren

Tom Zonderman © Agenda